

Okul Öncesi Dönem Öykü ve Masal Kitaplarında Yer Alan Bibliyoterapik Öğeler*

Şevval SÖNMEZ¹, Havise GÜLEÇ^{2**}

Öz

Kitaplar bireyler için psikolojik sağlığın iyileştirilmesi, problemlerle mücadele, duygusal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması gibi konularda önemli bir araç olarak kullanılabilir. Bu amaçla uygulanabilen bir yöntem olan bibliyoterapi, kitaplar aracılığıyla iyileşme anlamını taşımakta ve çeşitli alanlarda kullanılabilir. Klinik ve gelişimsel temelli gereksinimlere cevap verebilen bir yöntem olan bibliyoterapinin, gelişimsel ihtiyaçlar bazında eğitim alanında aktif olarak kullanılabilmesi önemli dönemlerden biri okul öncesi dönemdir (Akgün ve Benli, 2019). Masal dönemi olarak da bilinen bu yaş aralığında kitaplar çocuğun en temel iletişim araçlarından olup kitaplarla çocuğun buluşması, ihtiyaçlarına bu yöntem ile cevap verilmesi çocuk için mühim deneyimler sağlayabilmektedir. Çalışmanın amacı, 3-6 yaş çocuklara yönelik olan öykü ve masal kitaplarında bibliyoterapik öğelerin tespiti ve değerlendirilmesini ortaya koymaktır. Okul öncesi çocuk kitaplarında işlenen bibliyoterapik öğeler detaylı incelenerek ele alınmış ve yorumlamaları yapılmıştır. Ek olarak kitaplarda yer alan örtük mesajların incelenmesi ve bibliyoterapik açıdan değerlendirmeleri de ele alınmıştır. Çalışma, durum çalışması modeli ile tasarlanmış ve veri analizi, içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 21 öykü ve 20 masal kitabı, Çanakkale il merkezinde bulunan resmi okul öncesi kurumlarında görev yapan öğretmenlerle görüşülerek bu okullarda bulunan kitaplardan seçilmiştir. Örnekleme kapsayan ve 3-6 yaşa hitap eden öykü ve masal kitapları, random yöntem ile seçilmiştir. Uzman görüşleri alınarak 34 maddeden oluşan ve boyutlara ayrılan rubrik oluşturulmuş ve bibliyoterapik öğe tespiti yapılarak incelemeler gerçekleştirilmiştir. Betimsel istatistik yöntemler kullanılarak öğelere ilişkin frekans ve yüzdelik oranı hesaplamaları yapılmıştır. Sonuç olarak, çocuklara hitap eden kitapların bibliyoterapik öğeler açısından yetersiz bulunduğu ve zenginleştirilmesi gerektiği, kitaplarda en çok yer alan duygu ifadesi, değer kazanımı ve iletişim becerileri temalarının olduğu tespit edilmiş fakat kıskançlık, alt ıslatma, bağımlılık gibi temalara kitaplarda hiç rastlanmadığı, öykü kitaplarının masal kitaplarına göre bibliyoterapik öğe durumu açısından ön planda olduğu, örtük mesajlarda olumsuz temaların olumlu temalara göre daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara ilişkin olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Çocuk kitapları, Bibliyoterapi tekniği, Bibliyoterapik öğeler, Öykü ve masal

Bibliotherapeutic Items In Pre-School Story and Tale Books

Abstract

Books can be used as an important tool for individuals in subjects such as improving psychological health, struggling with problems, and meeting emotional and psychological needs. Bibliotherapy, which is a method that can be applied for this purpose, means healing through books and can be used in various fields. One of the important periods in which bibliotherapy, which is a method that can respond to clinical and developmental needs, can be used actively in the field of education on the basis of developmental needs is the preschool period (Akgün ve Benli, 2019). In this age range, also known as the fairy tale period, books are one of the most basic

* Bu Makale; Okul Öncesi Dönem Öykü ve Masal Kitaplarında Yer Alan Bibliyoterapik Öğeler (BIBLIOTHERAPIC ITEMS IN PRE-SCHOOL STORY AND TALE BOOKS) isimli Tezden üretilmiştir.

¹Şevval SÖNMEZ: Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., Türkiye, ssevval197@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3331-8640

^{2**}Corresponding Author: Havise GÜLEÇ, Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., Türkiye, havisegulec@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-7039-2220

communication tools of the child, and meeting the child with books and responding to their needs with this method can provide important experiences for the child. The aim of the study is to reveal the determination and evaluation of bibliotherapeutic elements in story and fairy tale books for 3-6 year old children. The bibliotherapeutic items covered in preschool children's books were examined in detail and interpreted. In addition, the examination of the implicit messages in the books and their bibliotherapeutic evaluations are also discussed. The study was designed with a case study model and was carried out with data analysis and content analysis technique. Document analysis method was used in the data collection process. The 21 story and 20 fairy tale books, which constitute the sample of the study, were selected from the books in these schools by interviewing the teachers working in the official pre-school institutions in the city center of Çanakkale. Story and fairy tale books covering the sample and appealing to the age of 3-6 were selected by random method. By taking expert opinions, a rubric consisting of 34 items and divided into dimensions was created and bibliotherapeutic items were determined and examinations were carried out. Using descriptive statistical methods, frequency and percentile calculations were made for the items. As a result, it has been determined that the books that appeal to children are insufficient in terms of bibliotherapeutic elements and should be enriched, that the themes of emotion expression, value acquisition and communication skills are the most common in the books, but the themes such as jealousy, bed-wetting and addiction are never seen in the books, and the story books are compared to the fairy tale books. It has been determined that the bibliotherapeutic element is at the forefront in terms of the status of the bibliotherapeutic, and negative themes are more common than positive themes in implicit messages. Suggestions were made regarding these results.

Keywords: Preschool, Children's books, Bibliotherapy technique, Bibliotherapy elements, Story and fairy tale

Giriş

Psikolojik sağlığı sağlayabilme, duygu farkındalığı ve ifadesi, problemlerle mücadele etme becerilerinin kazanılması, ilişki kurabilme ve ilişkileri yönetebilme gibi süreçler bireyin yaşamı için önem teşkil etmektedir. Bireylerin kendi farkındalıklarını sağlayabilmesi, duygu ve düşüncelerini keşfetmesi, benliklerini keşfetmesi, bu süreçlere yönelik deneyimler kazanılabilmesi ile sağlanabilmektedir. Özellikle çocukluk çağı olarak adlandırılan dönemde elde edilen deneyimlerin ileriki hayatı etkilemesi yönünden bu dönem, kilit rol oynamaktadır (Akman vd.,2018). Çocukların ilk yaşlardan itibaren tanıştığı kitaplar çocuklar için bir eğlence aracı olmakla birlikte, gerçek yaşamda karşı karşıya kalınabilecek duygusal, sosyal ve bilişsel sorunlarla mücadele etmede de kullanılabilir. Erken çocukluk döneminde kişilik gelişimi, sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimin temellerinin atıldığı ve bu çağda kazanılan yaşantı ve deneyimlerin ileriki yaşantıyı etkileyebileceği yönünden de önemli çağlar olması sebebiyle bu dönem, kilit roldedir. Bu açıdan çocukların gelişim alanlarına destek olmak için kitaplar gereklidir (Veziroğlu ve Gönen, 2012). Kitaplar özellikle psikolojik refah, iyi hissetme, sorunlarla baş etme ve beceri kazanımı gibi konularda bireylerin güçlü yardımcılarını konumuna gelmiştir. Buna binaen, bu amaçlarla uygulanan yöntem bibliyoterapi denmektedir.

Alex-Nmecha ve Onifade (2023), ruh sağlığı problemlerinin tedavisinde kitap ve basılı kaynakların seçilmesi ve en uygun şekilde kullanılması olarak bibliyoterapi yöntemini tanımlamıştır. Gregory ve Vessey (2004)'e göre bibliyoterapi, bireylerin problemlerinin çözümüne yardımcı olmak amacıyla kitapların kullanımınıdır. Czernianin ve diğerleri (2019)' ne göre ise bibliyoterapi, ruhsal sağlık sorunları için bir tedavi metodu olarak literatürün kullanımı şeklinde tanımlanmıştır. Bu yöntem kullanılarak bireylerde bazı gelişimler hedeflenmektedir.

Oppenheimer (2010)'a göre bu hedefler şu şekildedir:

1. Bilgi sağlamak
2. Duygusal ifade ve içgörü kazanımı
3. Sorunlara alternatif çözümler sağlamak

4. Başkalarının da benzer deneyimleri yaşadığını fark etmek

Bu doğrultuda bibliyoterapi yöntemi bireylere birçok yarar sağlamaktadır. Demir (2022) bibliyoterapinin benlik keşfi ve içgörü kazanımı, öz saygı ve öz farkındalık gelişimi, yaşanan sorunların başkalarının da yaşayabileceğine yönelik farkındalık sağlama, empati gelişimi, olumsuz yaşantıların sebep olduğu duygusal zorlukların hafiflemesi şeklinde kişide olumlu değişimlere yol açtığını belirtmiştir. McMillen ve Pehrsson (2010)' a göre ise bibliyoterapinin öz farkındalık teşviki, meydana çıkan değerlerin belirgin olarak bir duruma kavuşturulması, bireylerin ergenlik öncesinde başka kültür ve dünya görüşlerine yönelik takdirini büyütme ve empati gelişimi, çocukların etnik/kültürel kimlik gelişimi gibi alanlarda yardımcı olduğu vurgulanmıştır. Vukadin (2022) bibliyoterapi tekniğinin, çocukların kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmeleri ile birlikte duygu ifadesi ve problem çözme becerilerini geliştirmek amacıyla uygun desteği almalarına yardımcı olduğunu belirtmektedir. Çocuklar için bibliyoterapinin önemi bu noktada göz önüne serilmektedir.

Kitapların psikolojik iyi oluşu desteklemesi amacıyla kullanıldığı bibliyoterapi yönteminin farklı türleri bulunmaktadır. Bu türler klinik bibliyoterapi ve gelişimsel bibliyoterapi olarak karşımıza çıkmaktadır. McMillen (2006) klinik bibliyoterapinin, yoğun duygusal ve davranışsal problemlerin çözümünü kolaylaştırmak için, eğitim almış ruh sağlığı uzmanları tarafından uygulanabileceğini, gelişimsel bibliyoterapinin ise gelişimsel geçişleri hafifletmek amacıyla duygu ve davranış eğitimi için sınıflarda kullanılabilmesini belirtmektedir. Bir başka deyişle, klinik bibliyoterapi, psikoloji alanında uzman kişiler tarafından uygulanmakta ve şiddetli duygusal ve davranışsal problemleri çözmek amacıyla kullanılmaktadır. Gelişimsel bibliyoterapi ise günlük hayat sorunlarına karşı önleyici olarak veya bu sorunlarla baş etme amacıyla ruhsal iyi oluşu korumak ve sürdürmek, kendini gerçekleştirmeye yönelik eğitim amaçlı olarak eğitimciler ve uzmanlar tarafından kullanılabilir.

Bibliyoterapi, okul öncesi dönem olarak belirtilen 3-6 yaştan itibaren farklı yaş grupları ile kullanılabilen bir yöntemdir. Literatür çalışmaları incelendiğinde bu yöntemin, çocuklar için faydaları göz önüne serilmektedir. Uyar ve Güleç (2021)'in çalışmasında, 5-6 yaş aralığındaki çocukların bibliyoterapi yöntemi kullanılarak kişilerarası sorun çözme becerilerinde olumlu değişim sağlandığı tespit edilmiştir. Lucas ve Soares (2013)'e göre bibliyoterapi, çocukların empati gelişimi, benlik gelişimini desteklemekte ve çatışmaların hafifletilmesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar için pek çok faydası bulunan bu yöntemin eğitim ortamlarında kullanılmasının da bu bağlamda olumlu etki edebileceği söylenebilir. Eğitimciler çocuklar için oluşturulan kitapları kullanarak çocukların problemlerini anlayabilmekte, problemlere çözüm önerileri sunabilmekte ve zorlu hayat şartlarına karşı destekleyici olabilmektedir (Karagöz, 2015). Bu bakımdan eğitim ortamlarında bibliyoterapi yönteminin kullanımı amacıyla kitap seçimlerine dikkat edilmeli ve bu yönde de kitapların incelemeleri önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları:

Bu çalışmanın amacı okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarındaki bibliyoterapik öğeleri tespit etmek, kitap türlerine göre analizi yapılarak detayları belirlemek, bu kitaplarda yer alan örtük mesajları ve bu mesajların bibliyoterapik açıdan ilişkisini yorumlamak, çalışmada yer alan öykü ve masalların bibliyoterapi için verimli kaynaklar olup olmadığına ve bibliyoterapi yönteminin bu öykü ve masal kitapları vasıtasıyla uygulanabilirliğine yönelik önerilerde bulunmaktır.

1. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğeler nelerdir?

2. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında en çok hangi bibliyoterapik öğe/öğeler ön plana çıkmıştır?

3. Öykü ve masal kitaplarının türüne göre bibliyoterapik öğelerin işlenişi nedir?
4. Okul öncesi kurumlarında bulunan öykü ve masal kitaplarında yer alan örtük mesajlar nelerdir?

Yöntem

1. Araştırma Modeli

Durum çalışması olarak tasarlanan bu çalışma, okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğelerin tespiti ve incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmacının bir durum veya durumlara ilişkin olarak doküman, materyal, rapor vb. kaynaklardan detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı yöntem durum çalışması olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2016, s. 97).

2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, araştırma kapsamında incelenen ve 3-6 yaş aralığına hitap eden 21 öykü ile 20 masal kitabı oluşturmaktadır. Çalışma grubu, basit rasgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Örnekleme oluşturacak katılımcıların, evrenden rasgele seçilmesi yöntemine basit rasgele örnekleme denmektedir (Ekiz, 2015, s.104).

3. Veri Toplama Araçları

Nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, Çanakkale il merkezinde bulunan resmi anaokullarındaki öğretmenlerle yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılmış ve görüşme formu aracılığı ile çalışma örneklemini oluşturan kitap isimleri alınmıştır. Yapılandırılmamış görüşme tekniği sohbet tarzı görüşmeler olarak ifade edilen ve görüşmenin esnek şekilde gerçekleştiği yöntemdir (Dömbekci ve Erişen, 2022).

Alan yazın taraması yapıldıktan sonra ana başlıklar belirlenmiştir. Erdemir (2016) ve Doğanay (2019)'ın çalışmalarından yola çıkılarak gerekli uzman görüşleri alınmış, buna binaen 34 maddelik bir rubrik oluşturulmuştur.

4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, 2021-2022 eğitim öğretim yılı kapsamında Çanakkale il merkezinde bulunan resmi okul öncesi kurumlara ait kütüphanelerde yer alan kitaplardan elde edilmiştir. Bu amaçla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izinler alınmıştır. Doküman analizi yöntemi ile incelenen kitaplardan veriler elde edilmiştir. Doküman analizi, basılı ya da elektronik gereçler olmak üzere bütün dokümanların inceleme ve değerlendirilmesi amaçlanarak kullanılan bir yöntemdir (Kıral, 2020).

İçerik analizi metinsel anlamı belirlemeye yarayan ve metinler, resimler, semboller vb. türde içerikleri anlamlandırmaya yönelik gerçekleştirilen bir araştırma yöntemidir (Gheyle ve Jacobs, 2017). Bu çalışmada öncelik olarak bibliyoterapik öge başlıkları belirlenmiş ve bu başlıklar temalara ayrılarak boyutlandırılmıştır. Verilerin elde edilmesi aşamasında ön plana çıkan bibliyoterapik öğelere ait boyutlar ve boyutların toplamına ilişkin veriler tespit edilmiş ve bu verilere yönelik betimsel istatistikî yöntemler aracılığı ile frekans hesaplamaları yapılmıştır.

5. Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları

Nitel araştırma çalışmalarında güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları, nicel yöntemlere göre farklılık gösterebilmekte ve birtakım ölçütler ile ele alınabilmektedir. Bu ölçütler inandırıcılık (iç geçerlik), aktarılabilirlik (dış geçerlik), tutarlık (iç güvenilirlik) ve teyit edilebilirlik (dış güvenilirlik) olarak araştırmada kullanılmıştır (Sikolia vd., 2013; Karabuga Yakar vd., 2022).

İnandırıcılık (İç geçerlik): Çalışmada araştırma bulgularını destekleyen alıntılara yer verilmiş, rubrik temalarının oluşturulmasında birden fazla uzman görüşü alınmış, Kapsam Geçerlik Oranı (KGO) ve Kapsam Geçerlik İndeksi (KGI) hesaplamaları yapılmıştır.

Aktarılabilirlik (Dış geçerlik): Çalışmada aktarılabilirliği sağlamak amacıyla verilerin ayrıntılı betimlemeleri yapılmış ve bulguları destekleyen alıntılara yer verilmiştir.

Tutarlık (İç güvenilirlik): Çalışmada tutarlığı sağlamak adına Cohen's Kappa güvenilirlik analizi hesaplaması yapılmıştır.

Teyit Edilebilirlik (Dış güvenilirlik): Çalışma teyit edilebilirliğini sağlamak için tüm belge, veri, veri toplama araçları araştırmacı tarafından saklanmıştır.

Lawshe (1975) tekniği olarak da bilinen Kapsam Geçerlilik Oranı, bir maddenin ölçekte olup olmamasına ilişkin madde istatistiği hesaplamasıdır (Yurdugül, 2005). KGO, maddeye yönelik kullanılabilir görüşü belirten uzman sayısının, toplam uzman sayısının yarısının 1 eksiği hesaplanarak elde edilmektedir (Büyüksakallı, 2022; Keser ve Kavuk, 2015). Bu bağlamda $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyi bazında maddelere ilişkin minimum değerlerin sayısal oranları Veneziano ve Hooper (1997; akt. Yurdugül, 2005) tarafından belirlenmiştir. Rubrikte her bir boyut alt boyutları da içerdiğinden KGO ardından, Kapsam Geçerlik İndeksi (KGI) hesaplanmıştır. Çalışmacı tarafından geliştirilen rubrik maddelerinin uzman görüşüne göre uygunluğunun tespit edilmesinde kapsam geçerlilik oranı ve kapsam geçerlik indeksi hesaplamaları yapılmış ve bu hesaplama dahilinde 9 uzman görüşünün alındığı araştırma çalışmasında bir madde için alınacak minimum değer $.75$ olduğu görülmüştür. Bu değer altında kalan Boyut 6'daki "Aşırı hareketlilik" maddesi, rubrikten çıkarılmıştır. Bununla Birlikte bazı maddeler için de uzmanlar tarafından düzenleme istenmiş ve bu doğrultuda madde düzenlemeleri yapılmıştır.

Araştırmanın güvenilirlik hesaplamasını yapmak amacıyla iki puanlayıcı arası uyumun tespit edilebilmesi için Cohen's Kappa formülü kullanılmıştır. Cohen's Kappa, iki puanlayıcının puanlarını tek bir gerçek sayıya düşürerek her iki gözlemci tarafından aynı nominal kategorilerde sınıflanan deneklerin oranıdır (Warrens, 2014). Örnekleme oluşturan 41 kitap arasından rastgele seçilen 20 kitap için iki puanlayıcının vermiş olduğu puan verileri SPSS programına aktarılmıştır. Her bir kitap için iki uzmanın uyum durumu incelenmiş, p değeri baz alınarak uyum tespiti yapılmıştır. Buna göre p değeri baz alınarak puanlayıcılar arasında uyumun anlamlı olduğu görülmüştür.

Bulgular

Araştırmada incelenen masalların ve öykülerin rubrikten aldığı puanlar ve betimsel istatistikî sonuçları aşağıdadır:

Tablo 1. Bibliyoterapik unsur frekans tablosu

RUBRİK PUANLAMA

Boyutlar	Boyut 1	Boyut 2	Boyut 3	Boyut 4	Boyut 5	Boyut 6	Toplam
Kitap İsim ve Kodu	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %
Aksi Kuş (K1)	4 %50	2 %20	4 %25	0 %0	0 %0	2 %11	12 %17.6
Altın Kalpli Panda (K2)	2 %25	2 %20	3 %18.7	0 %0	1 %12.5	0 %0	8 %11.7
Ama Bu İnek Yumurtluyor (K3)	2 %25	3 %30	2 %12.5	2 %25	0 %0	1 %5.5	10 %14.7
Ayı ve Arılar (K4)	2 %25	3 %30	5 %31.2	0 %0	0 %0	3 %16.6	13 %19.1
Babam Taşınıyor (K5)	1 %12.5	3 %30	4 %25	0 %0	0 %0	0 %0	8 %11.7
Bir Kabuğu Paylaşmak (K6)	4 %50	2 %20	6 %37.5	0 %0	2 %25	2 %11	16 %23.5
Bobo- Artık Bebek Değilim (K7)	3 %37.5	3 %30	2 %12.5	3 %37.5	0 %0	0 %0	11 %16.1
Cumba'nın Evi (K8)	3 %37.5	4 %40	5 %31.2	0 %0	0 %0	2 %11	14 %20.5
Güneşi Kiskanın Küçük Balon (K9)	0 %0	2 %20	3 %18.7	0 %0	1 %12.5	2 %11	8 %11.7
Gülümsemek İyidir (K10)	2 %25	2 %20	7 %43.7	0 %0	4 %50	0 %0	15 %22.5
Kraliçe'nin Yüzüğü (K11)	3 %37.5	3 %30	5 %31.2	2 %25	2 %25	1 %5.5	16 %23.5
Kunduz'un Yardımı (K12)	2 %25	2 %20	5 %31.2	0 %0	0 %0	0 %0	9 %13.2
Kuzu Zumi (K13)	2 %25	3 %30	7 %43.7	0 %0	2 %25	0 %0	14 %20.5
Mızımız Sinek (K14)	4 %50	3 %30	2 %12.5	2 %25	1 %12.5	4 %22.2	16 %23.5
Mumu Diş Fırçalıyor (K15)	2 %25	2 %20	5 %31.2	0 %0	0 %0	0 %0	9 %13.2
Nele ve Abisi Kavga Ediyor (K16)	4 %50	3 %30	3 %18.7	0 %0	2 %25	3 %16.6	15 %22.5
Oyuncu Bulut (K17)	0 %0	2 %20	4 %25	0 %0	2 %25	0 %0	8 %11.7
Robo Nerede? (K18)	2 %25	2 %20	4 %25	2 %25	0 %0	0 %0	10 %14.7
Sır Versem Saklar Mısın? (K19)	4 %50	5 %50	2 %12.5	0 %0	0 %0	1 %5.5	12 %17.6
Yaramaz Bibi (K20)	4 %50	4 %40	2 %12.5	0 %0	0 %0	2 %11	12 %17.6
Yardımcı Kirpiller (K21)	3 %37.5	2 %20	3 %18.7	0 %0	0 %0	2 %11	10 %14.7
Ağustos	2 %25	0 %0	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	3 %4.4

Böceği ile Karınca (K22)							
Altın Balta (K23)	2 %25	1 %10	0 %0	0 %0	0 %0	1 %5.5	4 %5.8
Aslan ile Fare (K24)	4 %50	2 %20	4 %25	2 %25	0 %0	2 %11	14 %20.5
Aslan, Tilki ve Geyik (K25)	3 %37.5	2 %20	2 %12.5	0 %0	0 %0	3 %16.6	10 %14.7
Ayağına Diken Batan Serçe (K26)	0 %0	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	2 %11	5 %7.35
Bit Hatun ile Pire Bey (K27)	2 %25	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	2 %11	7 %10.2
İmdi Dede (K28)	4 %50	2 %20	2 %12.5	0 %0	1 %12.5	0 %0	9 %13.2
Kaplumbağa ve İki Ördek (K29)	1 %12.5	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	4 %5.8
Karga ile Tilki (K30)	0 %0	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	1 %5.5	4 %5.8
Fareli Köyün Kavalcısı (K31)	1 %12.5	2 %20	1 %6.25	2 %25	2 %25	0 %0	8 %11.7
Pamuk Prenses(K32)	2 %25	2 %20	3 %18.7	1 %12.5	1 %12.5	0 %0	9 %13.2
Kuledeki Cadı (K33)	0 %0	3 %30	2 %12.5	0 %0	1 %12.5	2 %11	8 %11.7
Panda Pandi (K34)	2 %25	2 %20	4 %25	0 %0	0 %0	0 %0	8 %11.7
Rakun Kunkun (K35)	4 %50	3 %30	4 %25	0 %0	0 %0	0 %0	11 %16.1
Öküz ile Kurbağa (K36)	0 %0	2 %20	0 %0	1 %12.5	0 %0	0 %0	3 %4.4
Tavşan ile Kirpi (K37)	1 %12.5	2 %20	0 %0	2 %25	0 %0	1 %5.5	6 %8.8
Tilki ile Eşek (K38)	0 %0	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	3 %16.6	6 %8.8
Tilki ile Leylek (K39)	3 %37.5	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	6 %8.8
Altın Kaz (K40)	2 %25	2 %20	1 %6.25	0 %0	0 %0	0 %0	5 %7.35
Kibirli Karga (K41)	1 %12.5	2 %20	1 %6.25	1 %12.5	1 %12.5	2 %11	8 %11.7

Öykü ve masalların bibliyoterapik öge incelemesi yapıldığında tüm kitaplarda bibliyoterapik ögeye rastlandığı görülmektedir. Rubrik puanlaması incelendiğinde her bir boyut ayrı olarak ele alınmakla birlikte tüm boyutların toplamı da belirlenmiştir. Buna göre Değer, Tutum ve Davranış (Boyut 1) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 8 puan üzerinden en çok alınan puan 4, %50 oranı ile görülmektedir. K1, K6, K14, K16, K19, K20, K24, K28, K35 Boyut 1'de en çok puan alan kitaplar olup 6 öykü kitabı, 3 masal kitabı olarak görülmektedir. Boyut 1'de 41 kitapta en sık görülen puan ise 2 olup %25 oranı ile 14 kitapta tespit edilmiştir. Boyut 1'de en az alınan puan olarak 0 puan ve %0 oran ile K9, K17, K26, K30, K33, K36, K38 kitapları olarak belirlenmiş olup 2 öykü, 5 masal kitabı olarak görülmektedir.

Duygu Farkındalığı ve Duygu Kontrolü (Boyut 2) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 10 puan üzerinden en çok alınan puan 5, %50 oranı ile K19 kitabında, alınan bir diğer yüksek puan olan 4, %40 oranı ile K8 ve K20 kitaplarında görülmektedir. Bu bağlamda 5 puan, %50 oranı 1 öykü, 4 puan ve %40 oranı ise 2 öykü kitabında tespit edilmiştir. Boyut 2’de en az alınan puan 0, %0 oran ile yalnızca K22 masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 2’de en sık görülen puan 2, %20 oran ile 41 kitabın 26’sında görülmektedir.

Beceri (Boyut 3) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 16 puan üzerinden en çok alınan puan 7, %43.7 oranı ile K10 ve K13 olan 2 öykü kitabında görülmektedir. Boyut 3’te en az alınan puan 0, %0 oran ile K23, K36, K37 kitaplarında belirlenmiştir. Kitapların tamamı masal kitabıdır. Boyut 3’te en sık görülen puan 1, %6.25 oran ile 41 kitabın 10’unda tespit edilmiştir.

Benlik (Boyut 4) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 8 puan üzerinden en çok alınan puan 3, %37.5 oranı ile K7 olan 1 öykü kitabında görülmektedir. Boyut 4’te en sık görülen ve en az alınan puan olan 0, %0 oran ile 41 kitabın 30’unda tespit edilmiştir. K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K12, K13, K15, K16, K17, K19, K20, K21, K22, K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K33, K34, K35, K38, K39, K40 kitaplarında 16 öykü, 14 masal olarak 0 puan ve %0 oranı belirlenmiştir.

Dünya, Çevre, Toplum, Farklılıkları Tanıma ve Duyarlılık (Boyut 5) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 8 puan üzerinden en çok alınan puan 4, %50 oranı ile K10 olan 1 öykü kitabında görülmektedir. Boyut 5’te en sık görülen ve en az alınan puan olan 0, %0 oranı ile 41 kitabın 27’sinde belirlenmiştir. K1, K3, K4, K5, K7, K8, K12, K15, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K29, K30, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40 kitaplarında 12 öykü, 15 masal olarak 0 puan ve %0 oranı tespit edilmiştir.

Gelişim Dönemi Alışkanlık, Uyum ve Davranış Sorunları (Boyut 6) boyutunda alınması gereken en yüksek puan olan 18 puan üzerinden en çok alınan puan 4, %22.2 oranı ile yalnızca K14 öykü kitabında tespit edilmiştir. Boyut 6’da en sık görülen ve en az alınan puan için K2, K5, K7, K10, K12, K13, K15, K17, K18, K22, K28, K29, K31, K32, K34, K35, K36, K39, K40 ile 0 puan, %0 oranıdır.

Boyutların toplamının değerlendirildiği toplam kısmında, alınması gereken en yüksek puan olan 68 puan üzerinden en çok alınan 16 puan, %23.5 oranı ile K6, K11, K14 öykü kitaplarında belirlenmiştir. En az alınan 3 puan, %4.4 ile K22 masal kitabında tespit edilmiştir. 41 kitap içerisinde en sık görülen 8 puan, %11.7 oranı ile 8 kitap şeklinde görülmektedir.

41 kitaptaki tüm boyutlarda en sık ve en az rastlanan temalara bakıldığında, Boyut 1’de değer kazanımı teması en sık, olumlu tutum geliştirme teması en az olarak rastlanmıştır. Boyut 2’de duygu ifadesi/ duyguları belli etme (dışavurum) teması en sık, yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etme teması en az olarak tespit edilmiştir. Boyut 3’e bakıldığında ise iletişim becerileri teması en sık, çatışma çözme ve yeni durumlara (ölüm, boşanma, ayrılık-okula başlama vd.) uyum sağlayabilme becerileri (öz düzenleme) teması ise en az olarak belirlenmiştir. Boyut 4’te ise öz güven ve benlik algısı teması en sık, öz yeterlik ve öz saygı teması ise en az olarak eşit şekilde görülmüştür. Boyut 5’e bakıldığında, dünyayı, çevreyi ve toplumu tanıma teması en sık, farklılıkları tanıma ve farklılıklara karşı duyarlılık teması en az olarak tespit edilmiştir. Boyut 6’da en sık zorbalık teması, hiç rastlanmayan temalar ise kıskançlık, alt ıslatma/tuvalet, bağımlılık (teknoloji, ekran, dijital oyun vd.) olarak belirlenmiştir. İncelenen kitaplarda tespit edilen örtük mesajlar aşağıdadır:

Tablo 2. Örtük mesaj frekans tablosu

Temalar	Kategoriler	Kitap Kodu	(f)
---------	-------------	------------	-----

Olumlu	Beceri geliştirme, çabalama, teşvik, aile birliği, problem çözme, oyun oynama, beslenmenin önemi, hayal gücü, olumlu cinsiyet rolü, ders alma, olumlu tavır ve davranış, kendin olmak, değişim gösterme, başa çıkma	K7, K8, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K19, K20 K26, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K38	T ¹ : 18 K ¹ : 28 T:%40.9 K:%32.9
Olumsuz	Ön yargı, bencillik, başkasına özenme, cinsiyetçi yaklaşım, negatif duygular (kaygı, korku, aşırı merak, fobi, aşırı hırs, kibir, yetersizlik, aşırı suçluluk, kıskançlık, takıntı/saplantı) kendini kontrol edememe, kurallara uymama, inat, olumsuz tavır/saygısızlık, baskı, kandırma/ yalan söyleme, görev aksatma/tembellik, çıkarıcılık, korku ve şiddet ifadeleri, üstünlük çabasının verdiği zarar	K5, K7, K8, K9, K11, K13, K14, K16, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K27, K29, K31, K32, K33, K35, K36, K37, K40, K41	T ¹ : 26 K ¹ :57 T:%59 K:%67.8

Örtük ileti incelemesi yapıldığında olumlu mesaj içeren ve olumsuz mesaj içeren temalara ve temalara ilişkin alt başlıklarda yer alan kategorilere rastlanmıştır. T¹ kodu ile işaret edilen değer, o temanın toplam kaç kitapta yer aldığı; K¹ kodu ile işaret edilen değer ise temalara ait kategorilerin her birinin kitaplarda kaç defa yer aldığı şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda olumlu ve olumsuz olmak üzere iki tema başlığı belirlenmiştir. Kitaplarda geçen olumlu kitap tema frekansı f =18, olumsuz kitap tema frekansı f= 26 olarak belirlenmiştir. Kitaplardaki kategorilere bakıldığında ise toplam frekans f=85 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda olumlu temadaki kategorilerin her birinin frekansı; beceri geliştirme f= 2, çabalama f=3, teşvik f= 3, aile birliği f=1, problem çözme f= 2, oyun oynama f=2, hayal gücü f= 2, olumlu cinsiyet rolü f= 1, ders alma f=1, olumlu tavır ve davranış f=7, kendin olmak f=1, beslenmenin önemi f=1, değişim gösterme f=1, başa çıkma f=1 şeklinde tespit edilmiştir.

Olumsuz temadaki kategorilerin her birinin frekansı ise; ön yargı f= 3, bencillik f=4, başkasına özenme f=5, cinsiyetçi yaklaşım f=2, negatif duygular f=20, kendini kontrol edememe f=1, kurallara uymama f=1, inat f=2, olumsuz tavır/saygısızlık f=4, baskı f=5, kandırma ve yalan f=1, çıkarıcılık f=1, korku ve şiddet ögesi f=6, üstünlük çabasının verdiği zarar f=1, tembellik f=1 şeklinde tespit edilmiştir.

Olumlu temadaki kategorilere bakıldığında olumlu tavır ve davranış (f=7) ve teşvik (f=3) başlıklarının öne çıktığı görülmektedir. Olumlu tavır ve davranış başlığında K20'de kuralları öğrenme, K27'de fedakârlık ve K28'de hayvanlara karşı olumlu tutuma sahip olma, K31'de açgözlü davranmama, K32'de vicdan ve vefa, K33'de mücadele şeklinde görülmekle birlikte teşvik başlığında K7'de öğrenme ve merak duygusuna ithafen keşfetmeye teşvik, K8'de ve K19'da sorgulatma yoluyla düşünmeye teşvik vurgusu olarak görülmektedir.

Olumsuz temadaki kategoriler incelendiğinde ise negatif duygular (f=20), korku ve şiddet ifadeleri (f=6), baskı (f=5) başlıkları öne çıkmaktadır. Negatif duygular başlığında K5 ve K20'de suçluluk hissi, K7, K36 ve K41'de yetersizlik hissi, K8, K11, K24, K36, K37, K41'de kibir duygusu, K33 ve K36'da aşırı hırs, K18'de aşırı merak durumunun verdiği zarar, K13'de okul fobisi, ayrılık kaygısı, yalnız kalma kaygısı ve K19'da gece fobisi, K36'da takıntı/saplantı, K36'da kıskançlık vurguları bulunmaktadır. Baskı başlığına bakıldığında K24, K25, K31'de boyun eğme, emir verme, emri vaki ve ısrarcılık, şart koşma, tehdit olarak tespit edilmiştir.

Tablo incelendiğinde ise olumsuz temaların f=26, olumlu temaların f=18 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda olumsuz örtük iletilere %59 oranı ile daha fazla rastlandığı belirlenmiştir. Bu temalara bağlı kategoriler incelendiğinde ise olumsuz kategorilerin f=57, olumlu kategorilerin f=28 olduğu görülmektedir. Buna göre olumsuz temaya ilişkin kategorilere %67.8 oranı ile daha sık rastlanmakta olduğu tespit edilmiştir.

Olumsuz kategoride ele alınan bazı başlıklara ilişkin olarak kitap içeriklerinde bu başlıkların vurgulanışı, kitap sonunda ders alma ve bu durumların olumsuzluğuna atıfta bulunmayı hedeflemektedir. Bu noktada kitapta vurgulanan bu başlıklar, kitap sonucunda olumlu yönde değişim göstermektedir.

Bu sonuçlara bakılarak olumsuz tema ve kategorilerin ön planda olması bibliyoterapik açıdan çelişki yaratmakta, bibliyoterapi yönteminin hedeflerine ters düşmektedir ancak yukarıda belirtildiği gibi olumlu sonuca bağlanmak adına örnek olarak olumsuz durum/kahraman özelliklerinin gösterilmesi ile kitap sonucunda ulaşılan değişim bibliyoterapik hedefler doğrultusunda paralellik göstermektedir. Bununla birlikte olumlu temada ele alınan kategoriler psikolojik ve sosyal destek sağlamada, bilgi vermede, beceri gelişiminde, başta çocuklar için önem arz eden hayal gücü ve oyun oynamanın önemi ve gelişimine yapılan vurguda tamamen bibliyoterapi amaç ve hedeflerine yönelik olumlu sonuçlar vermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğeleri inceleme amacıyla yürütülmüş olan bu çalışma kapsamında elde edilen bulgulardan hareketle araştırmaya ilişkin tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. Rubrik Boyutlarına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma kapsamında ele alınan öykü ve masal kitaplarında rubrik boyutlarına yönelik bulgulara bakıldığında, en yüksek alınan yüzdelik değer %50 oranı olduğu ve boyutlarda toplamda alınacak en yüksek puanın yalnızca yarısına yaklaşabildiği görülmektedir. Toplama bakıldığında ise sadece 3 kitabın ancak %23.5 oranı ile en fazla bibliyoterapik unsura ulaşabildiği belirlenmiştir. Bazı boyutların puan durumu göz önüne alındığında, çoğunluğun 0 puan ve %0 oranı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda kitapların hem boyutlar hem de boyutlar toplamı kapsamında bibliyoterapik öğe açısından zengin olmadığı, kitapların genelinde yeterli bibliyoterapik öğe bulunmadığı görülmüştür. Kitap içeriklerinin ve kitaplarda verilmek istenen mesajların, araştırmadaki boyut ve temaların tamamını bire bir karşılayamaması, tek ya da birkaç konu veya duruma yönelik kaleme alınması olası olmakla birlikte çocuklara hitap eden kitapların bibliyoterapik öğe zenginliği açısından geliştirilmesi gerekliliği de göz önüne serilmektedir.

Rubrikte yer alan Boyut 3'ün en çok puanı topladığı ve bu boyut içeriklerine kitaplarda daha fazla rastlandığı görülmektedir. Bununla birlikte Boyut 4 ve Boyut 5, en fazla 0 puana sahip olarak öne çıkmaktadır. Eğitim ortamlarında çocuklarla buluşan 41 öykü ve masal kitabının benlik boyutu ve dünya, çevre, toplum, farklılıkları tanıma ve duyarlılık boyutu açısından ele alınışında yetersizliğin olduğu görülmektedir. Erdemir (2016)'in çalışmasında olumlu benlik algısı geliştirme unsurlarının ön plana çıktığı, bu doğrultuda çalışmadaki rubrikte yer alan Boyut 4 içerisinde en fazla rastlanılan temalardan biri olan benlik algısının tek başına değerlendirildiğinde literatürle tutarlılık gösterdiği ancak Boyut 4'ün geneli itibari ile değerlendirildiğinde bu sonuca bakılarak araştırmada elde edilen bulgular ile örtüşmediği gözlenmektedir. Benlik gelişiminin küçük yaşlardan itibaren gelişim gösteren bir süreç olduğu bilinse de yaş aralığı dikkate alındığında, ileri yaş gruplarına kıyasla bu temanın ön plana çıkamadığı düşünülebilir. Bu boyutların kapsamına ilişkin kitapların okullardaki okuma köşelerinde daha çok bulunmasına, kitaplarda bu boyutların içeriğine yönelik konuların daha fazla işlenmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

2. Bibliyoterapi Öğe/Rubrik Temalarına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Rubrik temaları ele alındığında Boyut 1’de değer kazanımı temasının en sık şekilde işlendiği görülmektedir. Doğanay (2019)’ın çalışmasında, frekans değeri ve yüzdelik açısından en yüksek öğelerin sevgi, cesaret, hoşgörü, fedakârlık, misafirperverlik, özgüven, yardımseverlik, iş birliği gibi değerleri kapsayan “yeni değer, tutum ve davranış geliştirme” başlığında görüldüğü tespit edilmiştir. Yine Erdemir (2016)’ın çalışmasında yardımseverlik, iş birliği, hoşgörü, bağışlayıcılık gibi değerlerin “yeni değer, tutum ve davranış” başlığında ön plana çıktığı belirtilmiştir. Bu açıdan araştırmanın bulgusu, literatür tarafından desteklenmektedir. Kitaplarda değer kazanımına yönelik ifadelerin, diğer bibliyoterapik unsurlara göre daha gelişmiş olduğu söylenebilir.

Boyut 2’de duygu ifadesi/ duyguları belli etme (dışavurum), Boyut 3’te iletişim becerileri, Boyut 4’te öz güven ve benlik algısı, Boyut 5’te dünyayı, çevreyi ve toplumu tanıma, Boyut 6’da ise zorbalık temalarının öne çıkan temalar olduğu tespit edilmiştir. Öz güven teması yine Doğanay’ın (2019) çalışması ile örtüşmekte, yukarıda ifade edilen yeni değer, tutum ve davranış geliştirme başlığının içeriğinde bulunan öz güven ögesi ile bağdaşmaktadır.

Yukarıda verilen öge/temalarda sıkça rastlanan bu başlıklara göre çocukların değer kazanımı; duygu ifadesi ve dışavurumu; iletişim becerilerinin gelişimi; öz güven ve benlik algısı; dünya, çevre ve toplumu tanıma ve zorbalık konularının olumlu gelişimine yönelindiği ve buna yönelik çalışmaların olduğu görülebilmektedir. Özellikle duygu ifadesi, değer kazanımı ve iletişim becerileri temasının öne çıkan temalar içerisinde daha sık rastlandığı tespit edilmiştir. Bir diğer öne çıkan zorbalık temasına yönelik olarak literatür çalışmalarında da çocukların eğitim ortamları başta olmak üzere yaşam alanlarında zorbalık durumunun başta karşılaşılan sorunlardan biri olarak sıkça ele alındığı, bu duruma yönelik olumlu gelişimlerin hedeflendiği görülmektedir. Zorbalık konusu üzerine literatürde bulunan çok sayıda çalışma ve araştırmanın bulgularına göre, çözüme en ihtiyaç duyulan konulardan birinin zorbalık olduğu ifade edilebilir (Scott vd., 2022; Mavisi vd.,2019; Freeman, 2016; Oppliger ve Davis, 2016; Gültekin Akduman, 2012). İletişim becerilerinin gelişimi ögesine yönelik olarak Erdemir (2016)’ın çalışmasında, iletişim becerilerini geliştirme unsurunun ön plana çıktığı belirtilmiştir. Yine bu bağlamda çalışma bulgusu literatür tarafından desteklenmektedir.

Olumlu tutum geliştirme, yaşadığı sorunları başkalarının da yaşayabileceğini fark etme, çatışma çözme, yeni durumlara uyum sağlayabilme, öz yeterlik ve öz saygı, farklılıkları tanıma ve farklılıklara karşı duyarlılık temalarının incelenen kitaplarda en az karşılaşılan temalar olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada çalışmada ele alınan yaş aralığına göre diğer temalara kıyasla çocukların ayırt edebilme, anlayabilme ve içselleştirme durumları bu temalarda geri planda kalmış olabileceği göz ardı edilmemelidir. Çocukların bu temalara ilişkin duygu, davranış ve tutumlarının olumlu yönde gelişmesi, anlayabilmesi, somutlaştırabilmesi adına bu konulara yönelik tema ve ifadelere sıkça yer verilmesi önerilebilir.

Boyut 6’da yer alan kıskançlık, alt ıslatma ve bağımlılık temalarına 41 kitabın tamamında hiç rastlanmadığı tespit edilmiştir. Bu temaların içeriğine ilişkin olarak yazılan öykü kitaplarının var olduğu bilinmekle birlikte okullarda yer alan ve seçilen 41 kitap arasında rastlanmaması önemli bir sonuçtur. Okul öncesi dönem çocuklarında gelişimsel dönem ve uyum problemleri arasında kıskançlık, alt ıslatma, teknoloji kullanımının çok erken yaşlara inmesi ile birlikte ekran, oyun bağımlılığının en çok karşılaşılan problemlerden olduğu bilinmektedir. Eğitim ortamlarında bu problemleri ele alan kitapların kullanımının yaygınlaştırılması önerilebilir. Usta ve Köçer (2022)’in çalışmalarında, kardeş kıskançlığı temasını 17 resimli hikâye kitabı üzerinden incelemiş olup kitapların bibliyoterapik açıdan kullanıma uygun bulunduğu ve bibliyoterapik açıdan kullanılacak kitap örnekleri sunulduğu görülmektedir. Kullanıma uygun bulunan ve önerilen kitapların okul kitaplıklarında daha çok yer almasının teşviki bu açıdan önem teşkil etmektedir.

3. Öykü ve Masal Kitaplarının Bibliyoterapik Öge Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Boyut 1’de en yüksek alınan puan 6 öykü ve 3 masal kitabında görülmüş olup en az alınan puan 2 öykü, 5 masal kitabında rastlanmıştır. Boyut 1 için en yüksek puanı öykü türünün daha fazla aldığı görülmekte, en az alınan puan kapsamında da masal kitapları öne çıkmaktadır. Boyut 2 için en yüksek alınan puan bir öykü kitabında rastlanmış olup en az alınan puan bir masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 3’te alınabilecek en yüksek puan 2 öykü kitabından elde edilmekle birlikte en az alınan puan 3 masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 4’te en çok alınan puan 1 öykü kitabında görülmekle birlikte boyuttan alınan en az puan 16 öykü, 14 masal kitabında tespit edilmiştir. Boyut 5 için en çok alınan puan, Boyut 4’te olduğu gibi 1 öykü kitabında görülmektedir. En az alınan puan ise 12 öykü ve 15 masal kitabında rastlanmaktadır. Boyut 6’dan alınan en yüksek puan yalnızca 1 öykü kitabında rastlanmış olup en az puan 9 öykü, 10 masal kitabında gözlenmiştir. Toplama bakıldığında en yüksek alınan puan 3 öykü kitabında, en az alınan puan 1 masal kitabında bulunmakta, akabinde devam eden diğer az puan da yine 3 masal kitabında görülmektedir. Bu bulgulara göre öykü kitaplarının, masal kitaplarına kıyasla daha fazla bibliyoterapik unsur barındırma açısından öne çıktığı, masal kitaplarının bu noktada öykü kitaplarına göre geri planda kaldığı söylenebilir.

4. Örtük Mesaj İncelemesi Bulgularına İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma kapsamında incelenen 41 kitabın örtük mesaj incelemeleri yapıldığında 85 alt temaya rastlandığı, olumsuz temaların (f=57) olumlu temalara (f=28) kıyasla ön planda olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında kitapların olumlu temalar ile geliştirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Olumsuz temalara ait kategoriler incelendiğinde, negatif duyguların (f=20) baskın olarak yer aldığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Erdem ve diğerlerinin (2017), 3-6 yaş çocuklar için hazırlanan resimli çocuk kitaplarında bulunan olumsuz duyguların incelendiği çalışmada belirlenen en sık duygunun üzüntü, bunu sırasıyla korku ve öfke duygularının takip ettiğini belirtilmiştir. Bu sonuç, çalışma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmada belirlenen okul fobisi, ayrılık kaygısı, yalnız kalma kaygısı, gece fobisi öğelerini takip eden diğer negatif duygular suçluluk hissi, yetersizlik hissi, kibir duygusu, aşırı hırs, aşırı merak durumunun verdiği zarar, kıskançlık, takıntı olarak bulunmaktadır. Diğer negatif kategoriler ön yargı, başkalarına özenme, bencillik, cinsiyetçi yaklaşım, kendini kontrol edememe, kurallara uymama, tembellik, olumsuz tavır/kaba yaklaşım, inat, baskı, kandırma ve yalan, çıkarıcılık, korku ve şiddet öğeleri, üstünlük çabasının verdiği zarar olarak tespit edilmiştir. Bu noktada bazı kitaplarda verilen olumsuz mesajların akabinde bu durumlarla nasıl başa çıkılabileceğine yönelik çocuklara yol gösterdiğinden bibliyoterapi hedefleriyle örtüşmektedir ancak yine bazı kitapların baskı, korku ve şiddet öğelerini içermesi sebebiyle hem çocuğa görelilik hem de bibliyoterapik hedefler açısından uygunluk belirtmediği görülmektedir.

Olumlu temalara ilişkin kategoriler incelendiğinde olumlu tavır ve davranış kategorisinin öne çıktığı görülmekte olup bu kategoriye yönelik kuralları öğrenme, fedakârlık, hayvanlara karşı olumlu tutuma sahip olma, açgözlü olmama, vicdan ve vefa, mücadele olarak içerikler belirlenmiştir. Ertekin ve Çakmak (2021)’ın 56 resimli çocuk kitabını inceledikleri çalışmalarında, en fazla yardımlaşma/dayanışma değerini tespit ettiklerini akabinde nazik olma, sevgi, sorumluluk, cesaret, dostluk, özgüven, temizlik, iyimserlik, selamlaşmak, iyilik yapmak, çalışkanlık, estetik duygular, aile birliğine önem verme, misafirperverlik, şefkat, paylaşmak, vatanseverlik değerlerine rastladıkları belirtilmekle birlikte kültürel mirasa sahip çıkma, hoşgörü-duyarlılık, bağımsız düşünme, fedakarlık

değerlerine en az şekilde vurgulandığı belirlenmiştir. Bu sonuç, araştırma bulgularıyla örtüşmekte olup değer kazanımı kitaplarda sıkça verilen mesajlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer olumlu kategoriler beceri geliştirme, çabalama, teşvik, aile birliği, problem çözme, oyun oynama, beslenmenin önemi, hayal gücü, olumlu cinsiyet rolü, ders alma, kendin olmak, değişim gösterme, başa çıkma olarak tespit edilmiştir. Yukarıda bahsedilen Erktekin ve Çakmak (2021)'in çalışmasında rastlanan aile birliğine önem verme temasının, çalışma bulgularında bulunan aile birliği ile örtüştüğü görülmektedir. Beceri geliştirme, çabalama, teşvik, problem çözme, olumlu cinsiyet rolü, ders alma, kendin olma, değişim gösterme, başa çıkma kategorileri direkt olarak bibliyoterapi ile ilişkili olup 3-6 yaş çocuğunun en önemli gereksinimlerinden olan oyun oynama, beslenmenin önemi, hayal gücü gelişimini destekleyen ifadelerle rastlanması, gereksinimlerin karşılanması ve gelişimleri adına önemli bir noktadır.

Öneriler

1. Eğitim Ortamlarına Yönelik Öneriler:

- Gelişimsel bibliyoterapi, eğitim ortamlarında çocukların ruhsal açıdan desteklenebileceği kullanışlı yöntemlerden biri olup bu yöntemin eğitim ortamlarında kullanımı amacıyla bibliyoterapik öge barındıran daha fazla kitaba yer verilebilir.
- Öğretmenler birçok konuda çocuklar/öğrenciler için yol gösterici ve model olmakta, çocuklara hitap etmede ve onlara ulaşmada kilit rol oynamaktadır. Bibliyoterapinin eğitim ortamlarında kullanımı açısından öğretmenlerin bilinçlendirilmesi elzem ve önemlidir. Bu bağlamda öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir.

2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler:

- Eğitim ortamlarında gerçekleştirilecek bibliyoterapi uygulamalarında eğitimcilerin, çocuklara yönelik bibliyoterapi yöntemi kullanımı amacıyla materyal seçiminde dikkatli olması, bibliyoterapik öge ve olumlu alt temaya sahip kitapları seçmeye özen göstermesi mühim olduğundan bu doğrultuda kitapların kontrol ve planlaması yapılarak çocuklara sunulması önerilebilir.
- Eğitimcilerin gerçekleştirebilecekleri bibliyoterapi çalışmalarında hazırlık aşaması, materyal seçimi ve sunumu, yöntemin uygulanması aşamalarına yönelik olarak okul psikolojik danışmanı gibi diğer uzmanlık alanı temsilcileri ile iş birliği yapılabilir.

3. Yazarlara Yönelik Öneriler:

- Yazarlar çocuğu merkeze alarak, çocuğa görelilik bakış açısıyla kitapları hazırlayabilir.
- Çocukların anlayabileceği ve çocuklara hitap edebilecek şekilde, bibliyoterapik ögeler ile olumlu temaların ön planda olduğu içerikler hazırlanabilir.

Materyal İçeriklerine Yönelik Öneriler:

- Çocuklara hitap eden kitaplar bibliyoterapik ögeler açısından zenginleştirilebilir.
- Araştırma sonucuna göre örtük iletilerde olumsuz ögelere rastlandığı tespit edilmiştir. Buna binaen çocuk gelişimi ve çocuğa görelilik açısından çocuklara hitap eden kitaplar, olumsuz temalar sebebiyle geliştirilip düzenlenebilir.

4. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler:

- Kitaplarda bulunan görsel unsurlar da kitap metni kadar mesaj içerdiğinden ve bu mesajların çocukların gelişimlerine etkileri bulunabileceğinden, ileride yapılacak çalışmalarda kitaplara ait görsel unsur ve resimlemelere yönelik bibliyoterapik incelemelerde bulunulabilir.
- Masallar ve öykülerin dışında farklı çocuk edebiyatı türlerine ilişkin bibliyoterapik öge incelemeleri yapılabilir.

Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akgün, E., & Benli, G. K. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarla bibliyoterapi: Bir uygulama örneği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(1), 100-111. <https://doi.org/10.18863/pgy.392346>
- Akman, B., Karlıdağ, İ. ve Özen, Z.Z. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algıları. *Elementary Education Online*, 17(3), 1631-1643. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466406>
- Alex-Nmecha, J. C., & Onifade, A. (2023). Bibliotherapy in the Wilderness: NLA and Information Services for Mental Health since 1962. *International Journal of Librarianship*, 8(1), 66-81. <https://doi.org/10.23974/ijol.2023.vol8.1.253>
- Büyüksakallı, Ş. (2022). Okuma Tutumlarının Bibliyoterapi Aracılığıyla İyileştirilmesinde Kullanılabilecek Kaynak Eser İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Elazığ.
- Creswell, J.W. (2016). Nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods] (3.basım). *M. Bütün & SB Demir, Çev. (Eds.). Siyasal Kitabevi.*
- Czernianin, W., Czernianin, H., Chatzipentidis, K. (2019). Bibliotherapy: a review and perspective from Poland. *Journal of Poetry Therapy*, 32(2), 78-94. <https://doi.org/10.1080/08893675.2019.1583413>
- Demir, G. (2022). Tarihsel süreçte bibliyoterapi ve kütüphanelerin bu süreçteki yeri. *Bilgi Yönetimi*, 5(2), 302-321. <https://doi.org/10.33721/by.1114397>
- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bibliyoterapi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). "Nitel araştırmalarda görüşme tekniği". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227330>
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4.basım). Anı Yayıncılık.
- Erdem, A. Ü., Aydos, E. H., & Çoban, A. (2017). "Resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin kullandığı baş etme stratejileri". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 914-931. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.30227-326606>
- Erdemir, Z. E. (2016). 100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masallardaki Bibliyoterapik Unsurlar. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

- Ertekin, B. D., & Çakmak, Ö. Ç. (2021). "Okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan çeviri hikaye kitaplarının belirli değerler açısından incelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1641-1689.
- Freeman, J. C. (2016). "Bibliotherapy as a bullying and aggressive behavior intervention in schools". *Int J Nurs Clin Pract*, 3(202), 2-4. <http://dx.doi.org/10.15344/2394-4978/2016/202>
- Gheyle, N., & Jacobs, T. (2017). Content Analysis: a short overview. *Internal research note*, 1-17.
- Gregory, K. E., & Vessey, J. A. (2004). Bibliotherapy: A Strategy to Help Students With Bullying. *The Journal of School Nursing*, 20(3), 127-133. doi:10.1177/10598405040200030201
- Gültekin Akduman, G. (2012). "Okul öncesi dönemde akran zorbalığının incelenmesi". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 107-120.
- Karabuga Yakar, H., Oğuz, S., Güneş, C., Turak, E., Ketenci, E., Combaş, H. S., Yıldız, H., & Köse, M. (2022). "Covid-19 pandemisinde kanser hastalarının yaşadığı güçlükler". *Kocaeli Tıp Dergisi*, 11(2), 188-197. <https://doi.org/10.5505/kttd.2022.45202>
- Karagöz, B. (2015). Kendilik değerini koruma bağlamında çocuk edebiyatı eserlerinin kullanımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 486-493. <https://doi.org/10.17719/jisr.20154013921>
- Keser, H., & Kavuk, M. (2015). "Okulda siber zorbalık farkındalık anketinin geliştirilmesi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 17-30.
- Kıral, B. (2020). "Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Lucas, C.V., Soares, L. (2013). Bibliotherapy: A tool to promote children's psychological well-being. *Journal of Poetry Therapy: The Interdisciplinary Journal of Practice, Theory, Research and Education*, 26(3), 137- 147. <https://doi.org/10.1080/08893675.2013.823310>
- Mavisi, R., Mayaka, G., Nabea, W. (2019). Teachers' perception on the use of literature bibliotherapeutic interventions in students' bullying in Kenya public secondary schools. *Journal of Research Innovation and Implications in Education*, 3(3), 88-96. <https://jriiejournal.com/wp-content/uploads/2019/10/JRIIE3-3-10.pdf>
- McMillen, P.S. (2006). A therapeutic collaboration: The bibliotherapy education project at Oregon State University. *OLA Quarterly*, 12(2), 14-15. <http://dx.doi.org/10.7710/1093-7374.1116>
- McMillen, P. S., Pehrsson, D. (2010). Contemporary children's literature recommendations for working with preadolescent children of divorce. *Journal of Children's Literature*, 36(2), 27-34. <https://digitalscholarship.unlv.edu/libarticles/118>
- Oppenheimer, C. (2010). Use of Bibliotherapy as An Adjunctive Therapy With Bereaved Children: A Grant Proposal. Master's Thesis. California State University, Long Beach.
- Oppliger, P. A., & Davis, A. (2016). "Portrayals of bullying: A content analysis of picturebooks for preschoolers". *Early Childhood Education Journal*, 44(5), 515-526.
- Scott, A., Wang, C., & Cheong, Y. (2022). "The Bullying Literature Project: Promoting Bystander Behavior Using Children's Literature". *School Mental Health*, 1-15.
- Sikolia, D., Biroş, D., Mason, M., & Weiser, M. (2013). "Trustworthiness of grounded theory methodology research in information systems", *In Proceedings of the Eighth Midwest Association for Information Systems Conference*, 24(5), Illinois, 1-5. <http://aisel.aisnet.org/mwais2013/16>.

- Usta Yüksek, S., Köçer, G. (2022). Kardeş kıskançlığı ve kardeşe uyum sorunu yaşayan çocuklar için bibliyoterapi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 204-228. <https://doi.org/10.24130/eccdjecs.1967202261382>
- Uyar, F., Güleç, H. (2021). 5-6 yaş grubu çocuklarda bibliyoterapinin kişiler arası problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 122-139. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ebad/issue/64990/946084>
- Veziroğlu, M., & Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 226-238. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1204/350>
- Vukadin, D.M. (2022). Developmental bibliotherapy in storytelling with very young learners. *Књижевност за децу у науци и настави*, 289-313. <https://doi.org/10.46793/KDNN21.289V>
- Yurdugül, H. (2005). "Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması", *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 28-30 Eylül 2005, Pamukkale Üniversitesi, Denizli. 1-6. <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf>
- Warrens, M. (2014). "New interpretations of Cohen's Kappa". *Journal of Mathematics*, 1-9. <https://doi.org/10.1155/2014/203907>

Extended Summary

Purpose

The aim of the study is to identify and evaluate the bibliotherapeutic elements in story and tale books prepared for children between the ages of 3-6, as well as to examine the implicit messages in the books and to interpret the bibliotherapeutic relationship of these messages.

Method

In the study designed as a case study model, the data was analyzed using the content analysis technique. Data was collected using the document analysis method. 21 story and 20 fairy tale books constituted the study sample. The books that constitute the sample of the study were determined by interviewing teachers working in official pre-school institutions in Çanakkale city center. The books selected for the sample were determined by random method. A rubric was created by taking expert opinions in order to identify bibliotherapeutic elements and carry out examinations. The rubric was designed as 34 items and divided into dimensions. Frequency and percentage calculations for the items were made using descriptive statistical methods.

Results

Considering the results of the study, it was determined that the books examined were inadequate in terms of bibliotherapeutic elements and needed to be enriched. Although emotional expression, value acquisition and communication skills were the most frequently discussed themes in the rubrics in the books, it was determined that themes such as jealousy, bedwetting and addiction were not encountered at all in the books. It has been determined that story books are at the forefront in terms of bibliotherapeutic element status compared to fairy tale books. When implicit message

analyses were examined, it was determined that negative themes were included more in implicit messages than positive themes.

Discussion and Conclusion

When the findings regarding the rubric dimensions in story and tale books are examined, it is seen that the highest percentage value is 50% and only half of the total highest score in the dimensions can be approached. In this respect, it was observed that there were not enough bibliotherapeutic elements in the books. Although it is possible that the book contents and the messages intended to be given in the books do not fully meet all the dimensions and themes in the research, and that they are written for a single or a few topics or situations, it is also evident that books that appeal to children should be developed in terms of bibliotherapeutic element richness.

When the rubric themes were considered, it was determined that especially the themes of emotional expression, value acquisition and communication skills were more common among the prominent themes.

Regarding the comparison of story and fairy tale books in terms of bibliotherapeutic elements, it can be said that story books stand out in terms of containing more bibliotherapeutic elements compared to fairy tale books, and that fairy tale books remain in the background compared to story books at this point.

In line with these results, more books containing bibliotherapy elements can be included for the use of the bibliotherapy method in educational environments. Since it is important to raise the awareness of teachers in terms of the use of bibliotherapy in educational environments, in-service training can be given to teachers on the method. In bibliotherapy applications to be carried out in educational environments, it can be recommended that educators be careful in choosing materials and pay attention to choosing books with bibliotherapeutic elements and positive sub-themes, so that the books are checked and planned and presented to children. In addition, in bibliotherapy studies that educators can carry out, cooperation can be made with representatives of other fields of expertise, such as school psychological counselors, for the preparation phase, material selection and presentation, and application of the method. Authors can prepare content that focuses on the child and prioritizes bibliotherapeutic elements and positive themes.

Books that appeal to children can be enriched in terms of bibliotherapeutic elements, and since negative elements are encountered in implicit messages, arrangements and improvements can be made for the use of positive themes. In future studies, bibliotherapeutic analyzes can be made on the visual elements and illustrations of books. Apart from fairy tales and stories, bibliotherapeutic element analyzes can be made on different types of children's literature.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Etik Kurul İzin Belgesi (Gerekli ise¹) / Ethics Document : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Etik Kurulunun 14.04.2022 tarih ve E-84026528-050.01.04-2200082397 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazar (Adı Soyadı) Author	Yazar katkıları Author contributions	Katkı oranı (%) Rate
Şevval SÖNMEZ	Makale Çalışmasını Gerçekleştirme	%100
Prof. Dr. Havise GÜLEÇ	Makale Çalışmasını Gerçekleştirme	%100

Çıkar Beyanı: Bu çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.